

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Septima.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

cina videatur. Omnino tanta malorum est peruicacia, vt quod sibi aliquando contigisse fatetur D. Augustinus, aduersus medicinam insaniant, quâ ad sanam mentem poterant adduci, & instar mortis reformident à fluxu inueteratæ consuetudinis restringi, quâ contabescunt in mortem. Frustrâ hîc sana consilia suggeras, frustrâ virtutis pulchritudinem commendes, frustrâ rationem in consilium aduoces; plus possunt inolita consuetudo, ac turba peccantium. Nimirum non ex legum aut rationis præscripto, sed ad exemplum turbæ præeuntis vita instituitur; neque tam quâ sit eundem, quàm quâ eatur, attenditur. quasi multitudo veritatis ac sanctitatis norma sit; cùm tamen contrâ turba pessimi sit argumentum. Neque enim tam benè agitur cum rerum naturâ, vt pluribus optima probentur. Sed nos receptui canamus, & explosâ inutilium curarum vanitate, cum Ecclesiastæ dispiciamus, an plus aliquantò felicitatis ac dignitatis in scientiarum splendore deprehenderit.

Augustinus
lib. 8. Confess.
cap. 7.

SECTIO SEPTIMA.

ECCLESIASTES.

VERS. 16. Locutus sum in corde meo, dicens: Ecce magnus effectus sum, & præcessi omnes sapientiâ, qui fuerunt ante me in Ierusalem: & mens mea contemplata est multa sapienter, & didici.

17. Dedi que cor meum vt scirem prudentiam, atque doctrinam, errores que & stultitiam: &

G 3

agno-

agnoui quòd in his quoque esset labor, & afflictio spiritus:

18. eò quòd in multâ sapientiâ, multa sit indignatio: & qui addit scientiam, addit & laborem.

METRICA PARAPHRASIS.

QVAECVMQVE scepra Regia gestent manus,
 Quoscumque fasces publica Atlantes rei
 Cincti clientum obnoxio cœtu ambient,
 Quamcumque palmarum spondeat Martis fauor,
 Quascumque merces institor vagus petat,
 Cuicumque lucro plebis insudet labor,
 Quaecumque studia nobiles anima colant,
 Quaecumque cura lancinent pectus; tamen
 Pila Vanitatis turba mortalis sumus,
 Ventisque pretium facimus, & fumo, & nihil.
 Quin & reuulso si quis infami iugo,
 Et vanitate colla calcata erigit,
 Aut vana vulgi studia doctrinae face
 Ex arce mentis despicit; letus nouâ
 Sophiæ repertâ luce dum plaudit sibi,
 Se Vanitatis laqueat incautum plagis.
 Sic ego peragrans mente terrarum sola,
 Et quidquid ambit aureum Phœbi iubar,
 Inanitatis arguens, dixi gemens:
 En fama nomen gemmeis nostrum vehit
 Sublime bigis, meque conspicuo locat
 Mundi theatro. Multa penetraui inçlytæ
 Vigore mentis nocte diu cæcâ abdita;
 Et corde toto admixus expendi vias,
 Quâ vera virtus arduos gressus regit,

Quâ

Quà stultus error deuio titubat gradu :
 Palmamque Sophiæ laude præ cunctis tuli
 Solymæ colonis. Estne qui tantum decus
 Magno pacisci renuat erectum supra
 Scientiarum verticem excelso pede,
 Vi mentis explorare, quo virtus gradu
 Vitiumque constet, quisve sit rerum modus ?
 O nulla veri nominis felicitas !
 Quod antè rebar sorte mortali altius,
 Id vanitatis damnat exhaustus labor,
 Et mille mentis, nomen infaustum, cruces.
 Nam si quis adytis ambiat Sophiæ pedem
 Inferre, & orbis nosse quod gremio latet ;
 Fremit ambientes millies ludi manus,
 Quas veritati tendit optata. Velut
 Celsi Niphatis vertice, aut Nise iugis
 Cum tigris orba liuet irarum notis,
 Cuius tenellos fors Achamenio Duci
 Ludibria fetus abstulit trepidans eques,
 Furit illa, cursu concito anteuolans leues,
 Zephyro marito quàm sibi propior, Notos ;
 Donec subinde vitreis propter viam
 Delusa spheris tendit incassum pedes,
 Imaginisque fallit amplexu obuie
 Sobolis amorem. Noster haud alio dolor
 Animum cruentat vulnere, & pectus coquit
 Auidum sciendi. Nempe pro sapientiâ
 Prensamus umbras, spemque lactatam fugax
 Imago ludit. Nube si pulsâ tamen
 Lux aliqua menti sidus insinuet suum,
 Et veritatis radiet optatum iubar ;
 Pluria capaci monstrat ignorantie

Latere

*Latere gremio, nulla quæ satis dies
Eruderabit. Truditur dies die,
Et cura curam gignit: exhaustus labor
Geminat laborem; postque tot curas tamen
Siquid didicimus, nec caret fructu labor,
Hoc scimus unum, scire nos penitus nihil.*

PROSA EXEGESIS.

*Salomon
scientia
cupidus.*

DAMNATIS Ecclesiastes humanæ vitæ laboribus, vanisque curis & cogitationibus, ad animum liberalioribus studiis relaxandum, omniq̃ue scientiarum genere excolendum, se contulerat: & facultatem eius desiderio parem subministrabat eximium quoddam sapientiæ lumen eius animo diuinitus infusum; & materiam suppeditabat orbis terrarum, quâ latissimè pateret, vniuersus. Itaque nihil intentatum, nihil inexploratum reliquit, sed omne politioris litteraturæ, solidiorisq̃ue doctrinæ genus, à primis litterarum elementis ad summum vsque sapientiæ diuinæ apicem peruagatus est. Non quod prima litterarum elementa excogitarit (hanc enim inuentionem apud Hebræos, Suidas Setho, Philo Abrahamo, Theodoretus Moyfi tribuunt, apud Græcos verò Cadmus omnium pænè consensu hac laude celebratur) sed tamen in partem etiam venit huius gloriæ, cùm Arabicum, vt vocant, Alphabetum, linguamq̃ue cultissimam, quam Arabicam Orientalem vocant, excogitarit.

*Pineda in
Salomon.
præu. lib. 3.
c. 11.*

*Sap. 7. 7. ex
versione
Tigurina.
Salomon
orator exi-
mius.
3. Reg. 4.
31.*

Deinde cùm ex libro Sapientiæ perspicuum sit, diuinitus illi infusam facultatem sententiosè, copiosè grauitèrque dicendi, ad miraculum vsque exterarum gentium, quæ, vt habet Regum historia, vndique venerant ad audiendam sapientiam Salomonis; cui dubium

bium esse potest, quin summorum Oratorum virtutes, quas enumerat M. Tullius, quasi totidem flumina, in hoc vnum eloquentiæ pelagus confluerint? Itaque neque Socratis in eo suauitas desiderata est, neque subtilitas Lysiæ, neque acumen Hyperidis, neque vis Demosthenis, neque grauitas Africani, neque lenitas Lælij, neque iucunditas Catuli, neque varietas Cæsaris, neque, vt hoc etiam addam, Ciceronis exquisitissimorum verborum sententiarumque delectus.

Nihil iam dico, quantopere amœnissimis Poëtarum studiis fuerit delectatus, cum eâ ætate vixerit, quâ summi illi Græcorum non magis Poëtæ, quàm Theologi, Linus, Amphion, Orpheus, Musæus, nonnullæque Sibyllæ floruerunt, & ipse quinque millia Odarum conscripserit, quas, paucis exceptis, nobis omnes tempus inuidit.

Nunc vt ad altiores disciplinas gradum faciamus, Rationalem Philosophiam in eo maiorem agnoscit Clemens Romanus, quàm in omni Sophistarum sapientiâ. Astrologiæ scientiam illi negare non possumus, cum id ipse de se testetur, & eius ætate Ægyptij & Chaldæi, quibuscum perpetuum Iudæis intercessit eruditionis commercium, fuerint Mathematicarum disciplinarum scientissimi.

De Architecturâ nihil attinet dicere, cum in oculis omnium celeberrimi illius templi incurrat imago, quod non tantum orbis miraculum fuisse testatur Villalpandus, sed etiam absolutissimum exemplar, vnde in omnem posteritatem optima ædificandi præcepta promanarunt.

Physiologiæ immensam esse contemplationem, ait Plinius, si quis æstimet varietatem, numerum, flores,

H odo-

Cicero li. 3
de Oratore.

Salomon
Poëticâ de-
lectatus.

3. Reg. 4.
32. secun-
dum 1. xx.

Salomon
Philosophus
& Astrolo-
gus.
Clemens
Romanus
lib. 1. Con-
stitution.
cap. 6.
Sap. 7, 18.

Salomon
Archite-
ctus.
Villalpan-
dus in Ezc-
chielem.

Plin. li. 18.
c. 1.

Salomon
naturalis
scientia
peritus.

3. Reg. 4.
33.

Homerus
Iliad. 9.

Salomon
Medicina
& Magia
peritus.
Cedrenus
in Com-
pend. Hist.

Salomon
Iuris &
Oeconomia
peritus.

3. Reg. 10.

Salomon
Theologus.

odores coloresque & succos herbarum, quas salutis aut voluptatis hominum gratia terra gignit; & Xenophon apud Ciceronem, nihil orbi tam regale videri, quam studium agriculturæ, contendit: atqui omne hoc studium complexus est Rex sapientissimus, cum, ut habet diuina Pagina, disputauit super lignis & plantis, à cedro quæ est in Libano, usque ad hyssopum quæ egreditur de pariete. Et fauebat huic studio altissima pax, quæ semper, ut Cereris nutrix, ita mater ac magistra totius agriculturæ esse confuevit: adeò, ut multò venustiùs ac veriùs falce, aratro ac vomere potuerint insigniri scuta Salomonis, quam Achillis illius apud Homerum clypeus; cui, utpote homini bellicoso, non plus debebat agriculturæ, quam verni flores Boreæ, aut maturæ fruges continuis imbribus.

Rerum naturalium cognitioni annexa est Medicina, & Magia naturalis. Quæ autem in his facultatibus scripto consignauit Salomon, ea de medio sustulisse Ezechiam, auctor est post Eusebium Cedrenus, ne populus in reconditis naturæ miraculis plus præsidij sibi, quam in Deo repositum esse duceret.

De Iuris ac legum peritiâ Sectione præcedente dictum est. Porro Oeconomia Salomonis, quæ velut Politicæ quædam lacinia est, tantopere in stuporem rapuit Reginam Saba, ut conspectis palatiorum ædificiis, Regiæ mensæ ferculis, ordine ministrantrium, vestibulisque, pincernis, & holocaustis, attonitæ similis, & quasi exanimis substituerit.

Sed hæc omnia, quemadmodum accessu Solis euanescent minora sidera, ita prorsus offundantur atque intereant necesse est, si cum saluberrimis vitæ

ac morum præceptis, diuinâque sapientiâ, quæ passim in eius Operibus elucet, conferantur; quâ non tantùm dies noctesque animum excoluit, sed eandem etiam, excitatâ in vrbe Regiâ, atque adeo in ipsâ Sionis arce, academiâ, professus est.

Pineda Salom. prævio lib. 3. c. 28.

Quæ omnia nisi ita magna esse fatear, vt ea vix cuiusquam mens aut cogitatio capere possit; nisi ita splendida, vt reliquorum toto orbe sapientium gloriæ tenebras offundere videantur, amens sim. Et tamen in his omnibus nihil, præter laborem & afflictionem animi, perpendit Ecclesiastes. Quid ita verò? Quia, inquit, *in multâ sapientiâ, multa est indignatio; & qui addit scientiam, addit & laborem.* Indignationem tribuit sapientiæ, laborem scientiæ. Belle, præclare, subtiliter. Cùm enim sapientia in peruestigatione rerum diuinarum, longeque à sensuum commercio remotarum versetur, quoties aut in mysteriorum profunditate mens hallucinatur, aut inani veritatis umbrâ deluditur; non absque causâ, postliminiò deprehensis erroribus, indignatur in rebus diuinis tantum esse caliginis. Scientiâ verò, tametsi facilius est & clarius, quia tamen ita multiplex est & varia, ac propemodum infinita, nullam quietis partem homini sciendi cupido relinquit, sed laborem ferit ex labore.

Sapientia scientiæ vanitas.

Quòd si tantum vanitatis in iis studiis deprehendit Ecclesiastes, quæ & solidum animæ pabulum continent, & quibus temperanter vsus est; quid tandem futurum est intemperantibus illis difficilium nugarum helluonibus, qui nec veræ sapientiæ gustum habent, & in puerilibus tritis, futilibusque nodis enodandis, ætatem, sanguinem, succumque consu-

Vanitas inutilium studiorum.

Seneca de
Brevitate
vitæ, c. 13.

munt? Dubitare certè nemo potest, quin operosè nihil agant, qui litterarum inutilium studiis detinentur. Græcorum iste morbus fuit quærere, quem remigum numerum Vlysses habuerit, priòrne scripta sit Ilias an Odyssea, similesque nugas plausibiles: quæ cum sciuntur, aut sciri existimantur, verbosos, intempestiuos, & sibi placentes faciunt, & ideò non discentes necessaria, quia superuacanea didicerunt. De quibus non inscitè Martialis:

Martialis
l. 2. Ep. 95.

Turpe est difficiles habere nugas:

Et stultus labor est ineptiarum.

Seneca
Epist. 88.

Didymus ille Grammaticus, qui ab assiduitate laboris Χαλκέντερος, id est ferreis visceribus, dictus est, quatuor millia librorum scripsisse dicitur. Miser, si tam multa superuacanea tantùm legisset. In his de patriâ Homeri quæritur, in his de Æneæ matre verâ: in his, libidiniosior Anacreon, an ebriosior vixerit: in his, an Sappho publica fuerit, ceteraque eiusdem farinae, quæ vel cum pectoris quadam conuulsione egerenda essent, si quis in stomachum transmississet. Miserrimam Tiberij diligentiam in historiæ fabularis inquisitione vsque ad ineptias ac derisum, narrat Suetonius. Nam & Grammaticos (quod genus hominum præcipuè fouebat) eiusmodi ferè quæstionibus experiebatur, Quæ mater Hecubæ, quod Achilli nomen inter virgines Scironis filias fuisset; quid Sirenes cantare consueuissent. Fuit etiam ætate nostrâ florentissimæ cuiusdam in Italiâ vrbis Archiepiscopus, vir doctus & grauis, apud quem si de Theologiâ diuinâque sapientiâ sermones intulisses, subito frontem corrugare, supercilium attollere, denique manifestis indiciis istiusmodi orationem auer-

Suetonius
in Tiberio,
cap. 70.

Lælius Bi-
sciol. lib. 3.
cap. 1.

fari:

fari: si verò de modalibus, earumque conuersionibus ac mixtionibus, de actione & reactione, verba faceres, explicare mox frontem, exultare, triumphare gaudio. Si opus, quod de modalium conuersione scripserat, familiaribus probasset, tantis incedere lætitiis, ac si magnum Turcarum Imperatorem ad fidem Christi religionemque conuertisset. Misera certè curiositatis suæ mancipia, & viles litterariæ scientiæ candidatorum animæ, quorum demeritiam non minori iure quis explodat, quàm procorum illorum apud Homerum, qui, relictâ Penelope, conuertere se ad ancillas: sic enim illi, neglectâ rerum dominâ sapientiâ, ardent tantum in eius ministris. O miseri! quos abiecta imò noxia curiositas perpetuo quasi pistrino exercet, & laborem ex labore nectens, ita difficilibus nugis detinet, vt Deo ac saluti operam dare vix vniquam possint.

Deplorat hanc præposteram sciendi cupiditatem D. Hieronymus, ad Damasum ita scribens: Sacerdotes Dei, omissis Euangeliis & Prophetis, vide-

Hieron. ad
Damasum.

mus Comœdias legere, amatoria Bucolicorum versusum verba canere, tenere Virgilium; & id quod in pueris necessitatis est, crimen in se facere voluptatis. In pueris id esse necessitatis, sed magnæ tamen miseriæ, testatur D. Augustinus; quòd nimirum adhuc puer plus æquo fabulosis illis tragicisque affectibus tribuerit, oblitus interim sui ac salutis: Tenere cogebam, inquit, Æneæ nescio cuius errores, oblitus errorum meorum; & plorare Didonem mortuam, quia se occidit ob amorem, cum intereà meipsum in his à te morientem, Deus meus, vita mea, siccis oculis ferrem miserimus. Quid enim miserius misero non miserante se-

Aug. lib. 1.
Conf. c. 13.

ipsum, & flente Didonis mortem, quæ fiebat amando Æneam, non flente autem mortem suam, quæ fiebat non amando te Deus, lumen cordis mei. Si hanc miseriam deploravit Augustinus, quæ necessitatis erat, quanta cæcitas est illorum, qui eadem tanquam voluptate pascuntur?

Aurelius
Victor.

Aemilius
lib. 10.

*Litterarū
studia al-
tioribus
scientiis
subseruiūt.*

Quid igitur censes? dicet aliquis. An cum Licinio Imperatore, qui litteras Reipublicæ pestes vocabat, abolenda esse litterarum studia? aut cum Ludouico XI. Gallorum Rege, qui filium Carolum VIII. non plus Latinè voluit efferre posse, quàm hæc verba: Qui nescit dissimulare, nescit regnare? Minimè verò: sed eatenus hæc studia conducibilia esse iudico, si ad solidiores scientias viam sternant, si animos virtuti ac sapientiæ præparent, non in puerilibus rudimentis detineant: nunc verò quis non perniciofa iudicet, cum totum hominem, omnemque ætatem sibi vindicent? Tantum enim negotij facessit exitiabilis illa curiositas, tot homini labores creat ac molestias, vt sibi æternæque salutis negotiis vacare nunquam adlubescat. Mors interim aliud agentibus nullam moram indulget, nec gradum suspendit, cui, velimus nolimus, vacandum est.

